

nAma-rUpa and nAma-rUpa-bIja

BhAshya makes a conspicuous distinction between nAma-rUpa and nAma-rUpa-bIja. While nAma-rUpa-bIja is stated as the cause, nAma-rUpa is stated as kArya. This distinction is displayed in bhAshya by usage of the word “avidyA-Atmaka” (yellow) for nAma-rUpa-bIja, whereas for nAma-rUpa, the usage is “avidyA-krita/kalpita/pratyupasthApita/adhyAropita” (green).

As we know, bhAshya uses the word “Atmaka” in the sense of “mAtra”, which is evident from the following usage: “ब्रह्मणः सदात्मकस्य” and “सन्मात्रं हि ब्रह्म”. Therefore, it is clear that avidyAtmaka means avidyA-mAtra.

The words krita/kalpita/pratyupasthApita/adhyAropita refer to the kArya.

Thus, it is concluded from the study of bhAshya that:

avidyA = avyAkrita = avyakta = MAyA = nAma-rUpa-bIja = avyAkrita-nAma-rUpa

avidyA-kArya = nAma-rUpa = vyAkrita-nAma-rUpa

It follows that MAyA is not kalpita/krita/pratyupasthApita/adhyAropita by avidyA. Instead, MAyA and avidyA are identical. The effect of avidyA/MAyA, which is nAma-rUpa, is krita/kalpita/pratyupasthApita by avidyA/MAyA.

The relevant references from bhAshya are as under:

S. No.	Reference	BhAshya
1	BSB 1.2.22	1. न ह्येतद्विव्यत्वादिविशेषणम् अविद्याप्रत्युपस्थापितनामरूपपरिच्छेदाभिमानिनः तद्धर्मान्स्वात्मनि कल्पयतः शरीरस्योपपद्यते । 2. अक्षरमव्याकृतं नामरूपबीजशक्तिरूपं भूतसूक्ष्ममीश्वराश्रयं तस्यैवोपाधिभूतम्
2	BSB 1.4.2	‘तद्वेदं तर्ह्यव्याकृतमासीत्’ (बृ. उ. १ । ४ । ७) इतीदमेव व्याकृतनामरूपविभिन्नं जगत्प्रागवस्थायां परित्यक्तव्याकृतनामरूपं बीजशक्त्यवस्थमव्यक्तशब्दयोग्यं दर्शयति ॥
3	BSB 1.4.3	1. अत्राह — यदि जगदिदमनभिव्यक्तनामरूपं बीजात्मकं प्रागवस्थमव्यक्तशब्दार्हमभ्युपगम्ये 2. अविद्यात्मिका हि बीजशक्तिरव्यक्तशब्दनिर्देश्या परमेश्वराश्रया मायामयी महासृष्टिः, यस्यां स्वरूपप्रतिबोधरहिताः शेरते संसारिणो जीवाः ।
4	BSB 1.4.9	प्रकरणात्तु सैव दैवी शक्तिरव्याकृतनामरूपा नामरूपयोः प्रागवस्था अनेनापि मन्त्रेणाम्नायत इत्युच्यते ।

S. No.	Reference	BhAshya
5	BSB 1.4.22	अतश्च विज्ञानात्मपरमात्मनो विद्याप्रत्युपस्थापितनामरूपरचितदेहाद्युपाधिनिमित्तो भेदः, न पारमार्थिक इत्येषोऽर्थः सर्वैवेदान्तवादिभिरभ्युपगन्तव्यः
6	BSB 2.1.14	- अविद्यात्मकनामरूपबीजव्याकरणापेक्षत्वात्सर्वज्ञत्वस्य । - सर्वज्ञस्येश्वरस्यात्मभूते इवाविद्याकल्पिते नामरूपे तत्त्वान्यत्वाभ्यामनिर्वचनीये संसारप्रपञ्चबीजभूते सर्वज्ञस्येश्वरस्य मायाशक्तिः प्रकृतिरिति च श्रुतिस्मृत्योरभिलष्येते - एवमविद्याकृतनामरूपोपाध्यनुरोधीश्वरो भवति - स च स्वात्मभूतानेव घटाकाशस्थानीयानविद्याप्रत्युपस्थापितनामरूपकृतकार्यकरणसङ्घातानुरोधिना जीवाख्यान्विज्ञानात्मनः प्रतीष्टे व्यवहारविषये ।
7	BSB 2.1.22	अविद्याप्रत्युपस्थापितनामरूपकृतकार्यकरणसङ्घातोपाध्यविवेककृता हि भ्रान्तिर्हिताकरणादिलक्षणः संसारः
8	BSB 2.1.27	अविद्याकल्पितेन च नामरूपलक्षणेन रूपभेदेन व्याकृताव्याकृतात्मकेन तत्त्वान्यत्वाभ्यामनिर्वचनीयेन ब्रह्म परिणामादिसर्वव्यवहारास्पदत्वं प्रतिपद्यते ।
9	BSB 2.1.33	अविद्याकल्पितनामरूपव्यवहारगोचरत्वात्, ब्रह्मात्मभावप्रतिपादनपरत्वाच्च — इत्येतदपि नैव विस्मर्तव्यम् ॥
10	BSB 2.2.2	अविद्याप्रत्युपस्थापितनामरूपमायावेशवशेनासकृत्प्रत्युक्तत्वात् ।
11	BSB 2.3.46	जीवस्याप्यविद्याकृतनामरूपनिर्वृत्तदेहेन्द्रियाद्युपाध्यविवेकभ्रमनिमित्त एव दुःखाभिमानः, न तु पारमार्थिकोऽस्ति ।
12	BSB 3.2.6	एवमविद्याप्रत्युपस्थापितनामरूपकृतदेहाद्युपाधियोगात् तदविवेकभ्रमकृतो जीवस्य ज्ञानैश्वर्यतिरोभावः ।
13	BSB 3.2.21	अविद्याकृतो ब्रह्मणि नामरूपप्रपञ्चो विद्यया प्रविलापयितव्यः
14	BSB 4.3.14	- अविद्याध्यारोपितनामरूपप्रविलयापेक्षया अभिधीयते - यत्र अविद्याकृतनामरूपादिविशेषप्रतिषेधेन अस्थूलादिशब्दैर्ब्रह्मोपदिश्यते, तत्परम् । - ननु एवमद्वितीयश्रुतिरुपरुध्येत — न, अविद्याकृतनामरूपोपाधिकतया परिहतत्वात् ।
15	BhagvadGItA 8.20	पूर्वोक्तात् भूतग्रामबीजभूतात् अविद्यालक्षणात् अव्यक्तात्
16	Bhagvad GIta 12.3	तथा च अविद्याद्यनेकसंसारबीजम् अन्तर्दोषवत् मायाव्याकृतादिशब्दवाच्यतया 'मायां तु प्रकृतिं विद्यान्मायिनं तु महेश्वरम्' (श्वे. उ. ४ । १०) 'मम माया दुरत्यया' (भ. गी. ७ । १४) इत्यादौ प्रसिद्धं यत् तत् कूटम्, तस्मिन् कूटे स्थितं कूटस्थं तदध्यक्षतया ।
17	BhagvadGItA 18.50	अविद्याकल्पितनामरूपविशेषाकारापहतबुद्धीनाम् अत्यन्तप्रसिद्धं सुविज्ञेयम् आसन्नतरम् आत्मभूतमपि
18	BrihadAraNyak 5.1.1	अविद्याकृतां नामरूपोपाधिसम्पर्कजाम् एतया ब्रह्मविद्यया पूर्णमेव केवलम् अवशिष्यते

S. No.	Reference	BhAshya
19	MunDka 2.1.2	नामरूपबीजभूतादव्याकृताख्यात्स्वविकारापेक्षया परादक्षरात्परं
20	MunDaka 3.2.8	अविद्याकृतनामरूपात् विमुक्तः सन् विद्वान् परात् अक्षरात्पूर्वोक्तात्
21	Prashna 6.3	अविद्याकृतनामरूपोपाधिनिमित्तो हि विशेषोऽभ्युपगम्यते आत्मनो बन्धमोक्षादिशास्त्रकृतसंव्यवहाराय ।
22	MANDUkya 1.6	1. सतां विद्यमानानां स्वेन अविद्याकृतनामरूपमायास्वरूपेण सर्वभावानां विश्वतैजसप्राज्ञभेदानां प्रभवः उत्पत्तिः 2. रज्जुसर्पादीनामविद्याकृतमायाबीजोत्पन्नानां
23	Kenopanishad 1.4	अथो अपि अविदितात् विदितविपरीतादव्याकृतादविद्यालक्षणाद्व्याकृतबीजात्
24	KaThopanishad 1.3.11	महतोऽपि परं सूक्ष्मतरं प्रत्यगात्मभूतं सर्वमहत्तरं च अव्यक्तं सर्वस्य जगतो बीजभूतमव्याकृतनामरूपं

Based on this understanding, the usage of words “samyuktam” in GIItA 7.4 and “lakshaNA” in avidyA-lakshaNA-prakriti are understood in the sense of -Atmaka. The identity of avidyA and avyakta/MAYa is also stated clearly in bhAshya by -- आत्ममायाविसर्जिताः, आत्मनो माया अविद्या, तया प्रत्युपस्थापिताः (MANDUkya 3.10) and अविद्या ह्यव्यक्तम् (BSB 1.4.3).
